

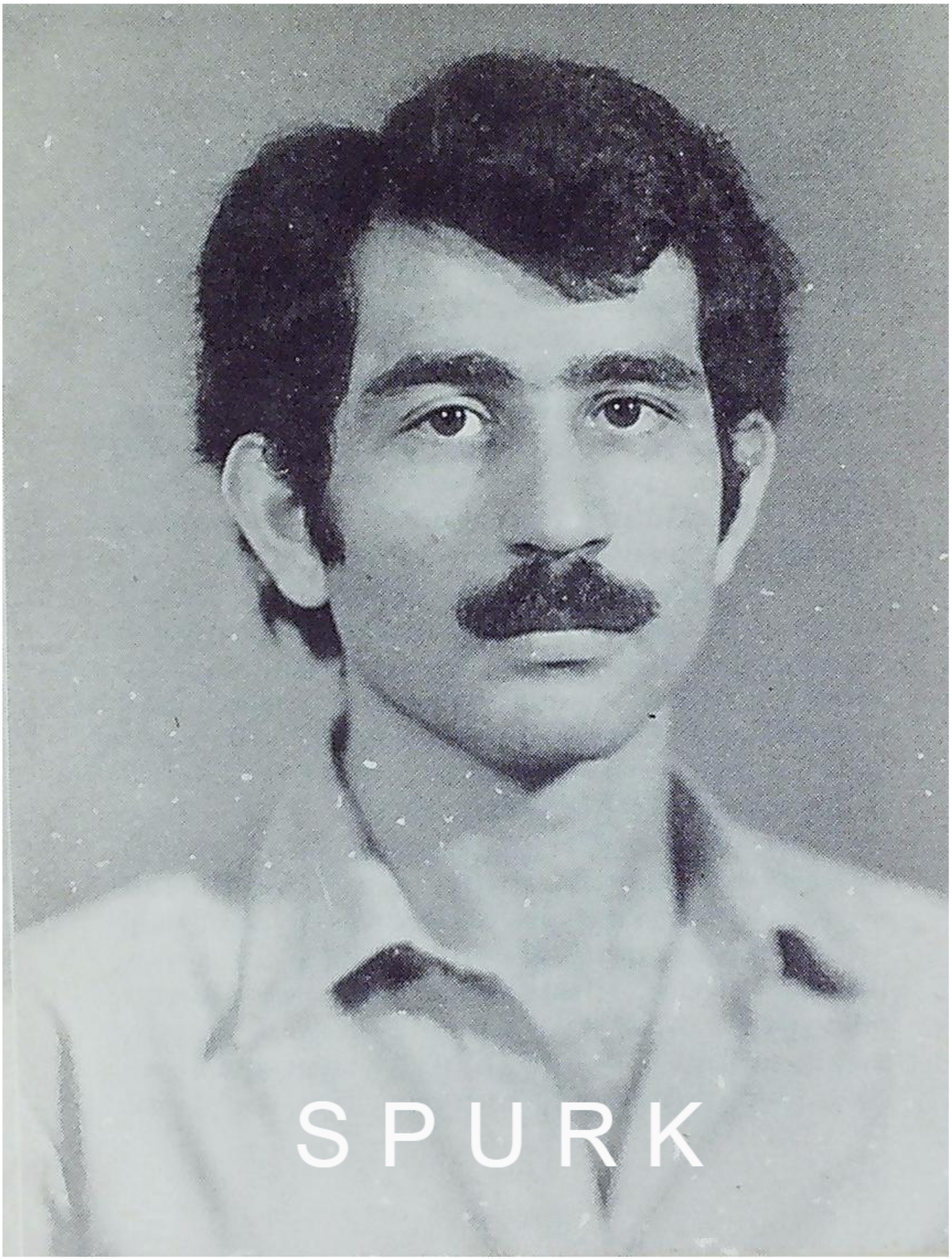


ՆԱՅԱՍԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
NATIONAL
LIBRARY
OF ARMENIA

**Սույն ստեղծագործությունը հասանելի է
Հայաստանի ազգային գրադարանի
թվային շտեմարաններում՝ համաձայն
դրա իրավատիրոջ հետ կնքած
Համագործակցության պայմանագրի, և
կարող է օգտագործվել բացառապես
օրենքով նախատեսված կարգով՝
պահպանելով հեղինակի և իրավատիրոջ
հեղինակային իրավունքները**



SPURK



SPURK

ՎՎՄեր միակ թշնամին թուրքին է՝ լոգոները հրապարակ նետուեցաւ Դաշնակցական շրջանակներու կողմէ այն օրերուն, երբ ՕՐԼԻ կազմակերպութիւնը սկսաւ հարուածել ֆրանսական շահերը՝ պահանջելով հայ յեղափոխականներու ազատ արձակումը ֆրանսական բանտերէն:

Արգելափակուած հայ մարտիկներու ազատագրութեան ու շահերու պաշտպանութեան համար պայքարի դաշտ իջած ՕՐԼԻ, ՅՈՒՆԻՍ 9, ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ 15 եւ այլ կազմակերպութիւններու գործունէութիւնները, նոյն այդ կուսակցութեան մամուլի կողմէ կը ներկայացուէին որպէս Հայ Դատին վնասակար շարժումներ, այն պատճառաբանութեամբ թէ այդ կազմակերպութիւններու ուղղած հարուածները ֆրանսայի եւ Զուլիցերիոյ՝ մեզմէ կը հեռացնեն մեր Դատին բարեկամ ուժերը: Նաեւ այն պատճառաբանութեամբ թէ անկարելի է միաժամանակ պայքարիլ մէկէ աւելի ճակատներու վրայ, որ ուժերու կողմնակի վատնում է միաժամանակ պայքարիլ թուրքիոյ եւ անոր նեցուկ կայսերապաշտ երկիրներու դէմ, որովհետեւ այդ ձեւով ընդլայնուած կ'ըլլայ հայ պայքարի ռազմադաշտը: Այս միտքը կրկնուեցաւ նոյնիսկ այն յաջողութիւններէ ետք, երբ

SPURK

շնորհիւ վերոյիշեալ կազմակերպութիւն-
ներու գործունէութեան ազատ արձակուե-
ցան շատ մը հայ յեղափոխականներ իսկ
ՎԱՆԻ 4 մարտիկները ստացան քաղաքական
քանտարկեալի հանգամանք:

Օրին, Դաշնակցութեան կողմէ ըս-
տեղծուած ՎՄԵՐ միակ թշնամին թուր-
քիան է՝ լոգունքը որդեգրեցին նաեւ
Հնչակեան ու Ռամկավար շրջանակներ, չու-
զելով անդրադառնալ որ կը քաջալերեն
քաղաքական խորքէ զուրկ ու հայ ազատա-
գրական պայքարի դիտանկիւնէ անիմաստ
ՊԱՏԵՀԱՊԱՇՏԱԿԱՆ ԿԵՑՈՒԱԾՔ ՄԸ:

Այսպէս ամէն կողմէ սկսան խրատել
Հ.Ա.Հ.Գ.ԲԱՆԱԿԻՆ, համոզելով անոր մեր
դատին թշնամի՝ թուրքիայէն զատ այլ
ուժ չտեսնելու եւ չփնտրելու:

Նոյնը կը ճգնէր փաստել Դաշնակ-
ցական տեսաբան մը՝ Հայ Դատի Հիմնա-
կան Խնդիրը՝ յօդուածով, երբ կ'եզրա-
կացնէր:

Պահ մը ուշադրութեամբ ուսում-
նասիրենք ճնշուած ժողովուրդներու ա-
զատագրական պայքարի ընթացքը, ձերբա-
զատուելով ըստ զիտական քառերու
տրամաբանելու եւ վերլուծելու դիւրին
կեցուածքէն: Քննենք պատմական տուեալ-
ները: Կը հաստատենք, որ շղթայազեր-

ծըւած ԿՌԻՈՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԵՆ ան-
միջականօրէն ու ֆիզիքականօրէն ՏԵՍԱ-
նելի ԹՇՆԱՄԻԻՆ ԴԵՄ, ԵԼ ոչ թէ հեռուէն
կամ մօտէն իրարու նմանող բոլոր ուժե-
րուն դէմ միաժամանակ: Այս ոճը, պայքա-
րի այս ձեւի ըմբռնումը, երբեք չեն նը-
շանակած որ անմիջական թշնամիին ԳՈՐԾ-
նԱԿԱՆ ԵՈՒ ԲՆԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ, ԴԱՇՆԱ-
ԿԻՑՆԵՐԸ ԿԱՄ ՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐԸ ՉՔՄԵՂԱՑՆԵԼ
ԿԸ ՓՈՐՉՈՒԻ: -ԱԶԴԱԿ, 26 Մայիս 1988
այս եւ մնացեալ բոլոր ընդգծումները
մեզմէ են - Խմբ. -

Հասկնալի է անոր ձգտումը, ամէն
գնով հայ պայքարի միակ թիրախ ներկա-
յացնել միայն թուրքիան, ճիշդ է առանց
անտեսելու ու չքմեղացնելու անոր
ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵՈՒ ԲՆԱԿԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ, ԴԱՇ-
ՆԱԿԻՑՆԵՐԸ ԿԱՄ ՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐԸ, որոնք
կրնանք նկատել միայն արեւմտաեւրոպա-
կան երկիրներն ու ամերիկեան կայսերա-
պաշտութիւնը, թէեւ ինքը յօդուածագիրը
այդ բանը չ'ուզեր շեշտել՝ ինչպէս որ
այդ ակնյայտ ճշմարտութիւնը ընդգծել է
կը խուսափի ամբողջ Դաշնակցական մա-
մուլը:

Եւ այսպէս ըստ անոր հայ ազատա-
գրական պայքարի բոլոր հարուածները
պէտք է կեդրոնացնել թուրքիոյ վրայ, -

SPURK

Այս կը պահանջէ ներկայ հանգըր-
ւանը՝, - կ'եզրափակէ ան:

Դաշնակցութեան ղեկավար հանգա-
նակը՝ ԱԶԴԱԿԻ էջերէն ի յայտ կու գայ
յար եւ նման Մեր միակ թշնամին
Թուրքիան է՝ լոգուներին: Բայց ինչպէս
կը տեղեկանանք ամերիկահայ մամուլէն,
հոն այս լոգուները փոփոխութիւններ կը-
րած է Ապրիլ 24-ի յուշատօնի ընթացքին:
Արդարեւ, Լոս Անճելըսի մէջ հայ քաղա-
քական երեք կուսակցութիւններու միաց-
եալ մասնակցութեամբ տեղի ունեցած Ապ-
րիլեան Յուշահանդէսի միթինկին ժամա-
նակ, Հ.Յ.Դ.-ի կողմէ պաշտօնական խօս-
քով ելոյթ ունեցող Արման Բէօսէեան
անգլերէն լեզուով յայտարարած է.

Հայ ժողովուրդը եՐԿՈՒ ԹՇՆԱՄԻ
ՈՒՆԻ - ԹՈՒՐԹԻԱՆ ԵՒ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒ-
ԹԻՒՆԸ՝ - ԼՐԱԲԵՐ, 30 Ապրիլ 1983-:

Ինչպէս հասկնալ այս նոր լո-
գուները: Պայքար երկու ճակատներու
վրայ:

Յանկերգը նոր չէ, - կը նշէ ԶԱՐ-
ԹՕՆՔը 25 Մայիս 1983-ի համարին մէջ, -
թէ եւ բեմահարթակը կրնայ նոր թուիլ:
Նմանապէս՝ դերակատարները:

Ինչ որ ալ ըլլայ մէկ բան յստակ
է որ այսպիսով կ'ուսնենանք հայ ժողո-

վորդի թշնամիներու վերաբերեալ երկ-
րորդ ՏԱՐԲԵՐ ԿԱՐԾԻՔ ՄԸ՝ միեւնոյն կու-
սակցութեան կողմէ առաջադրուած:

Տակաւին կայ նաեւ երրորդ ԿԱՐԾԻՔ
ՄԸ՝ Հ.Յ.Դ.-ի իրանի ներկայացուցիչի
կողմէ Աթէնքի մէջ, նոյն Ապրիլ 24-ի ա-
ռիթով, ահա այն.

...առաջ շարժելու մեր ժողո-
վորդի պատմութեան անիւր՝ ԱՌԱՆՑ ԿԸՌ-
ԹԸՆԵԼՈՒ ԱՐԵՒԵԼՔԻՆ ԿԱՄ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻՆ,
առանց սպասելու 2020-ի օգնութիւն
ԱՐԵՒԵԼՔԻՑ ԵՒ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻՑ, առանց հա-
ւատալու եւ մէկի եւ միւսի կեղծ ժպիտ-
ներին, նենգ խոստումներին եւ ստապա-
տիր եւ միտումնաւոր կեցուածքներին:

...ԱՅՆՈՒՀԱՆԴԵՐԶ ՄԵՐ ԳԼԽԱՌՈՐ
ԹՇՆԱՄԻՆ ՄՆՈՒՄ Է ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ
...՝ -ԱԶԱՏ ՕՐ, 27 Ապրիլ 1983-իստակ
Տէր Գրիգորեանի խօսքը-:

Ուրեմն այսպէս, եթէ Լիբանանի
Դաշնակցութիւնը տակաւին կը հաւատայ
թէ ՝՝Մեր միակ թշնամին Թուրքն է՝, ապա
Ամերիկայի Դաշնակցութիւնը յանձին
Քէօսէեանի ՝՝քիչ մը՝ ընդլայնած է հայ
պայքարի դաշտը՝ Թուրքիոյ կողքին տեղ
յատկացնելով նաեւ Սովետական Միութեա-
նը, իսկ իրանի Դաշնակցութիւնը, կ'երե-
ւի անտեղեակ Լիբանանի եւ Ա.Մ.Ն. - ի

կեցուածքներէն, յանձին Տէր Գրիգորեա-
նի ՝ թիչ մը եւս ՝ կ'ընդարձակէ հայ
ժողովուրդի թշնամիներու քանակը ՝ հոն
մտցնելով Արեւելքը, Արեւմուտքը եւ
այնուհանդերձ նաեւ գլխաւոր թշնամին
Թուրքիան:

Այնուհանդերձ, ըստ տարբեր վայ-
րերու Դաշնակցական շրջանակներու կար-
ծիքներուն, հայ ժողովուրդը ունի թըշ-
նամիներու երեք տեսակի խմբաւորում-
ներ. -

ա- Լիբանան՝ Մեր Միւս Թշնամին Թուր-
քիան է:

բ- Ա. Մ. Նահանգներ՝ Մեր Թշնամիներն են
Թուրքիան եւ Սովետական Միութիւնը:

գ- Իրան՝ Մեր Թշնամիներն են Արեւել-
քը, Արեւմուտքը եւ Գլխաւորը՝ Թուր-
քիան:

Վերոյիշեալ երեքն ալ կամ անտե-
ղեակ են իրարմէ, կամ այդպէս կը ձե-
ւացնեն ըլլալ:

Սակայն ինչ որ աւելի հետաքրքրա-
կան է, երեքը միասին կամ անտեղեակ են,
կամ այդպէս կը ձեւացնեն ըլլալ իրենց
հոգեւոր հայրերու՝ սփիւռքեան Դաշնակ-
ցութեան քաղաքականութիւնն ու գործու-
նէութիւնը ճշդաձ նախկին գործիչներու՝
Վրացեաններու, Նաւասարդեաններու, Դար-

քինեաններու եւ այլոց ձգած ժառանգութեան, նախկին քաղաքական միտքերուն եւ կեցուածքներուն: Այլապէս կրնային աւելի հաւատարիմ ըլլալ անոնց գաղափարներուն եւ կեցուածքներուն ու վերայիշեալ բազմազանութիւնը կրնար տեղի չունենալ:

Կ'արժէ մէջբերել նաեւ անոնց քաղաքական ու գաղափարական կեցուածքներէն նմուշներ, ըստ Դաշնակցութեան հայ ժողովուրդի թշնամիներու. շարքերու պատկերները ունենալու համար:

Տակաւին 1923 թուականի Դեկտեմբեր 24-ին Ռուբէն Դարբինեանին ուղղւած նամակի մը մէջ Ռուբէն Տէր Մինասեան կը գրէր. -

...Աղբքէյճանցիք կանգնած են անկամոռութեամբ ՏԵՍԱԿԷՏԻ ՎՐԱՅ: Նրանց յոյսը թուրքերն են, կ'ուզեն մեր աշակցութիւնը, կը գտնեն որ ԹՈՒՐԲԵՐԸ ՊԻՏԻ ԶԻՋԵՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ Եւ խորհուրդ կը տան անմիջականօրէն ՏԵՍՆԸԻԵԼ ԹՈՒՐԲԵՐԻ ՀԵՏ: - ՀԱՅՐԵՆԻՔ, ԹԻԼ 11 - 1963-:

Ապա, 1939-ին Պերլինի մէջ, Դաշնակցական Վիգէն Շանթի խմբագրութեամբ հրատարակուող ԿՈՎԿԱՍ թերթը իր առաջին իսկ համարին մէջ կը գրէր.

ՎՍՏԱՆՈՒՄ Է ՎՃՈՒԿԱՆ ԲԱԽՈՒՄԸ,
ՈՐԻ ՆԵՄԵԼԱՆՔՈՎ ՊԻՏԻ ԽՈՐՏԱԿՈՒԻ ԽՈՐ-
ՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱՐԲԱՐՈՍ. ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ: Հը-
նարաւոր է, որ մեզ եւ միւս կովկասցի-
ների համար համեմատաբար դիւրին լինի,
ինչպէս 1918-ին, ՅԱՅՏԱՐԱՐԵԼ ՄԵՐ ԱՆ-
ԿԱՍՈՒԹԻՒՆԸ: ՎՎ

Երկու պարագաներուն ալ հայ ժո-
ղովուրդի թշնամի նկատուած է Սովետա-
կան Միութիւնը եւ պայքարն ու գործու-
նէութիւնը ուղղուած է անոր դէմ:

Հայ ժողովուրդի թշնամիներու
շարքը շատ աւելի հետաքրքրական ձեւով
ներկայացուցած է Թեհրանի ԱԼԻՔ օրա-
թերթի խմբագրականներէն մէկը, գրուած
1966-ին՝ Եղեռնի Յիսուսամեակէն մէկ
տարի ետք միայն. -

ՎՎ... Հայաստանի եւ հայ ժողո-
վրդի, ազգային, քաղաքական ու մշա-
կութային ազատութիւնը ունի երեք թշ-
նամիներ. ԹԻԻ ՄԵԿ ԹՇՆԱՄԻ՝ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ,
ԹԻԻ ԵՐԿՈՒ ԹՇՆԱՄԻ՝ ԹՈՒՐԿԻԱ եւ ԹԻԻ Ե-
ՐԵՔ ԹՇՆԱՄԻ՝ ՀԱՅ ԲՈԼՇԵՒԻԿ-ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ-
ՆԵՐ: ՎՎ -ԱԼԻՔ, 3 Դեկտեմբեր 1966-:

Հոս կրնանք համոզուիլ, որ 1920-
ական թուականներէ շուրջ երեք տասնա-
մեակ ետք միայն Դաշնակցութեան գաղա-
փարաքաններն ու տեսաքանները վերջապէս

կը բարեհաճին հայ ժողովուրդի թշնամի-
ներու շարքը դասել թուրքիան, բայց
ինչպէս կը տեսնենք Ռուսաստանէն ետք
միայն, իբրեւ երկրորդական՝ ԹԻԻ ԵՐԿՈՒ
ԹՇՆԱՄԻ:

Այս օրինակները արդէն կը բաւեն
հաստատելու համար թէ տասնամեակներ
շարունակ՝ մինչեւ 1970-ական թուական-
ները, Դաշնակցութիւնը բացայայտօրէն
հայ ժողովուրդի գլխաւոր թշնամին կը
համարէր Սովետական Միութիւնը եւ իր
ՊԱՅՔԱՐԸ ԿԸ ՄՂԷՐ Սովետական Հայաստանը
` համայնավար լուծէն՝ ազատագրելու
համար: Բնական է որ նման քաղաքական
ուղեգիծի առկայութեան պայմաններուն
մէջ խօսք չէր կրնար ըլլալ թուրքիոյ
դէմ ազգային-ազատագրական պայքար մը
շղթայազերծելու մասին, որովհետեւ կու-
սակցութիւնը առաջնային կը համարէր ոչ
թէ հայ ժողովուրդի ՀՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՑԻ
ԼՈՒԾՈՒՄԸ, այլ ինչպէս քիչ վերը կը
նշէր ԱԼԻՔ Թերթը՝ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԱՏՈՒ-
ԹԵԱՆ խնդիրը:

Աւելորդ չէ մէջբերել մէկ ուրիշ
օրինակ մը նոյն միտքը հաստատող, գըր-
ւած Դաշնակցութեան անցեալի յայտնի
գաղափարախօսներէն ու ղեկավարներէն
Ռուբէն Դադրինեանի կողմէ՝ 1950 թուա-

կանին: Բայց նախ յայտնենք թէ Ռուբէն
Դարբինեան՝ բուն անունով Արտաշէս Չի-
լինկիրեան յաջորդաբար խմբագրած ու
հրատարակած է Դաշնակցութեան պաշտօնա-
թերթ ՅԱՌԱՋ-ը 1920-ին, ՝ չայրենիքի
Փրկութեան Կոմիտէի՝ ԱԶԱՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ը
1921-ին, ՀԱՅՐԵՆԻՔ-ը՝ 1922-էն մինչեւ
1968 թուականը՝ իր մահը: Ահա սոյն
վերջին օրաթերթէն յատկանշական հատ-
ւած մը որ յատուկ էր Դաշնակցութեան
տեսաբաններու քաղաքական մտորումնե-
րուն. -

՝՝Միջազգային ծանօթ իրադարձու-
թեանց հետեւանքով ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԱՅ-
ԼԵԽՍ ԱՌԱՋԻՆ ՀԵՐԹԻՆ ՀՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՑ Զէ
... Այսօր ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐԵԽԷ ԲԱՆԷ
ԱԽԵԼԻ ԵՈՒ ԱՌԱՋ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒ-
ԹԵԱՆ ՀԱՐՑ է:՝՝ -ՀԱՅՐԵՆԻՔ, 18 Հոկտեմ-
բեր 1950-:

Եթէ Հայկական Հարցը առաջին հեր-
թին հողային հարց չէ, ինչպէս կը պնդէ
ու կը ճգնէ ապացուցել Դաշնակցութեան
ոչ անյայտ տեսաբան Ռուբէն Դարբինեան,
ապա անիմաստ կը դառնայ թուրքիան դի-
տել իբրեւ հայ ժողովուրդի թշնամի, քա-
նի որ նոյն ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԵԱՄԲ հայկական
ազատութիւնը կաշկանդուած կը լլայ Ռու-
սաստանի կողմէ: Հետեւաբար, քանի որ

հայկական հարցը առաջին հերթին հայկական ազատութեան հարց է՝ հայ ժողովուրդի թշնամին Սովետական Միութիւնն է:

Վերջիվերջոյ բերուած օրինակներէն յստակ կը դառնայ Դաշնակցութեան սփիւռքեան ժամանակահատուածի ղեկավարներու ըմբռնումները հայ ժողովուրդի թշնամիները զատորոշելու խնդրին մէջ, որը ինչպէս կրնանք համոզուիլ ըստ տարբեր հանգրուաններու որոշ փոփոխութիւններ կրած է, խորքին մէջ մնալով սակայն նոյնը: Եթէ կատարենք ժամանակագրական բաժանում մը, ապա ըստ Դաշնակցութեան, հայ ժողովուրդի թշնամիներու շարքը կրնանք պատկերել հետեւեալ կերպով.

ա. հանգրուան - 1921-1930 թուականներ՝
թշնամին Սովետական Միութիւնն է.

բ. հանգրուան - 1934-1945 թուականներ՝
թշնամին Սովետական Միութիւնն է.

գ. հանգրուան - 1946-1965 թուականներ՝
թշնամին Սովետական Միութիւնն է.

դ. հանգրուան - 1965-1975 թուականներ՝
թշնամիներ ըստ կարեւորութեան - Սովետական Միութիւն, Թուրքիա եւ Սովետական Հայաստանի կառավարութիւն.

ե. հանգրուան - 1975-1982 թուականներ՝

Մեր միակ թշնամին թուրքիան է՝
զ. հանգրուան - 1983-... թուական...
երեք տեսակ կարծիքներ.- 1- Մեր
միակ թշնամին թուրքիան է՝, 2- եր-
կու թշնամիներ՝ թուրքիա եւ Սովետա-
կան Միութիւն, եւ 3- Արեւելք, Արեւ-
մուտք եւ գլխաւորը՝ թուրքիան:

Ստացուած պատկերը հնարաւորու-
թիւն կու տայ նկատելու որ ըստ տարբեր
հանգրուաններու հայ ժողովուրդի թըշ-
նամիներու քանակը փոփոխութիւններու
ենթարկուած է: Այսպէս 1921-էն մինչեւ
1960-ականներու կէսերը հայ ժողովուր-
դի անփոփոխ թշնամին նկատուած է Սովե-
տական Միութիւնը:

Եղեռնի Յիսնամեակէն ետք է որ
Սովետական Միութեան կողքին, բայց ան-
կէ յետոյ միայն տեղ կը գրաւէ նաեւ
թուրքիան: 1975-էն սկսեալ Սովետական
Միութիւնը իր տեղը կը զիջի թուրքիոյ
եւ միակ բացառութեամբ մինչեւ 1982
թուականը չի յիշատակուիր -գէթ շեշտա-
կիօրէն- որպէս հայ ժողովուրդի թշնա-
մի:

1983-ին կրկին կը շեշտուի Սովե-
տական Միութիւնը, բայց այս անգամ
թուրքիայէն ետք միայն, որ նոյնպէս նո-
րութիւն է ամբողջ Սփիւռքի ժամանակա-

հատուածի ընթացքին:

Հետաքրքրական է նաեւ նկատել որ Արեւմուտքը իբրեւ հայ ժողովուրդի թշնամի կը նկատուի միայն մէկ անգամ, Դաշնակցութեան իրանի շրջանակներու կողմէ, սակայն շրջանցիկ ու խուսափողական կերպով, որովհետեւ կը յիշատակուի Արեւելքի հետ միատեղ եւ կը կորսընցնէ իր ուժն ու նշանակութիւնը:

Ի հետեւանք այս ամենուն կրնայ ստացուիլ այն տպաւորութիւնը թէ Դաշնակցութիւնը, վերջին քանի մը տարիներուն, կը ճգնի վերատեսուելեան ենթարկել իր քաղաքական կեցուածքներն ու ըստ այնմ առաջնային համարել հայ ժողովուրդի հողային իրաւունքներու հարցը: Ինչ որ չափազանց դժուար ընտրութիւն մը պիտի ըլլար իրեն համար նկատի ունենալով անցեալէն ժառանգ մնացած ու ներկայիս շարունակուող քաղաքական ու գաղափարական հին եւ սկզբունքային կեցուածքները: Սակայն միւս կողմէ նոյնքան դժուար է, չըսելու համար անհրնարին, հին օրերուն նման պնդել թէ հայ ժողովուրդի թիւ Մէկ ԹՇՆԱՄԻՆ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՆ է:

Դժուար է որովհետեւ 1975 - ին
զինեալ պայքարի նշխարներ

SPURK

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ԳԱՂՏՆԻ
ԲԱՆԱԿ-ը շատ որոշակիօրէն ցոյց տուաւ
թէ ով եղած է ու կը մնայ ըլլալ հայ
ժողովուրդի անփոխարինելի թշնամին: Այդ
պայքարը նաեւ ապացուցեց որ հայ ժողո-
վուրդի ՀՈՂԱՅԻՆ ԻՐԱԽՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ
եղած է եւ կը մնայ ըլլալ առաջնային
ու հրատապ խնդիրը սփիւռքահայ զանգը-
լածներու փրկութեան համար:

Այնուամենայնիւ, ինչի՞ն վերագը-
րել վերջին տարիներուն յառաջացած,
ճիշդ է ոչ արմատական, բայց 2020-ական
փոփոխութիւնները: Եւ արդե՞ք այդ փո-
փոխութիւնները Սփիւռքին կը խոստանան
խաղաղ համակեցութիւն եւ համագործակ-
ցութիւն մը, որը կրնայ առաջնորդել
մինչեւ հայկական ընդհանուր ճակատի մը
կազմութիւնը թուրքիոյ դէմ յաջող ազ-
գային-ազատագրական պայքար մղելու հա-
մար: Այս հարցումներու առնչութեամբ
հետաքրքրական ըսելիքներ ունի Դաշնակ-
ցական տեսաբան մը՝ Պայքար Երկու
Ուղղութեամբ՝ յօդուածին տողերուն
մէջ: -

Սեզմէ շատեր սփիւռքահայ նոր
հոգեվիճակին կազմաւորման սաղմերը պի-
տի տանին մինչեւ հայկական ցեղասպա-
նութեան յիշատակումը, ուր ԱՆՑԵԱԼԻ

ՎԵՃԵՐԸ ՄԵԿ ԿՈՂՄ ԿԸ ԴՐՈՒԽԻՆ ԵԼ ՍՓԻԼՈ-
ՔԱՆԱՅՈԼԹԻԼՆՆԸ ԻՐ տարբեր քաղաքական,
կրօնական ու ընկերային հոսանքներով
իր ձայնը կը միացնէր:

ԶԼԱՏԻՉ ԵՈՒ ՆԵՐՔՆԱՊԷՍ ՍՊԱՌՈՂ
ՆԵՐՔԻՆ ՈՒ ԿՈՂՄՆԱԿԻ ՊԱՅՔԱՐՆԵՐՈՒ Ա-
ՌԱՐՏՆ ԷՐ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱ-
ԿԸ, քայց եւ նոյն ատեն նոր ԳԻՏԱԿՑՈՒ-
ԹԵԱՆ ՄԸ ԿԱԶՄԱԽՈՐՄԱՆ ՍԿԶԲՆԱԽՈՐՈՒԹԻՒ-
ՆԸ: -ԱԶԴԱԿ, 11 Մայիս 1983-:

ԺԻՉՂ Է ՈՐ ԱՆՑԵԱԼԻ ՎԵՃԵՐԸ ՄԵԿ
ԿՈՂՄ ԿԸ ԴՐՈՒԽԻՆ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ,
քայց տեսաքանը չի յստակացներ թէ ին-
չո՞ւ յատկապէս այդ օրերուն, եւ ոչ ան-
կէ առաջ կամ յետոյ, թէ եւ ազնուութիւ-
նը կ'ունենայ անցեալը բնութագրելու
իբրեւ ԶԼԱՏԻՉ ԵՈՒ ՆԵՐՔՆԱՊԷՍ ՍՊԱՌՈՂ
ՆԵՐՔԻՆ ՈՒ ԿՈՂՄՆԱԿԻ ՊԱՅՔԱՐՆԵՐՈՒ ժա-
ռանգութիւն: Ան չի յստակացներ նաեւ
թէ ինչի՞ արդիւնք էին այդ ՆԵՐՔԻՆ ՈՒ
ԿՈՂՄՆԱԿԻ ՊԱՅՔԱՐՆԵՐԸ, եւ թէ ինչո՞ւ ա-
նոնք ՆԵՐՔԻՆ ԷԻՆ ԵԼ ոչ արտաքին՝ ուղղ-
ւած հայ ժողովուրդի իսկական թշնամիին
դէմ:

Չի յստակացներ ան, չի յստակացներ
ողջ Դաշնակցական մամուլը, մինչդեռ այդ
հարցումներուն պատասխանները չափազանց
կենսական են ու կարեւոր:

Եղեռնի Յիսնամեակին Դաշնակցու-
թիւնը պարզապէս պարտաւոր էր գոնէ ժա-
մանակաւորապէս սառեցնելու իր շեշտը-
ւած հակասովետ ու հակահայաստանեան
պայքարը: Պատմական այդ պահուն ուրիշ
քան չէր կրնար ընել այդ կուսակցու-
թիւնը, երբ մանաւանդ համայն հայու-
թիւնը՝ Սփիւռքի թէ Հայրենիքի մէջ փո-
ղոց դուրս կու գար թուրքիայէն պահան-
ջելու հայկական քոնագրաւուած հողերու
վերադարձը, ՀՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՑԻ լուծումը:

Ահա թէ ինչու շիտակ է վերոյիշ-
եալ տեսաքանի այն միտքը թէ Եղեռնի
Յիսնամեակն է նոր ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԸ
ԿԱԶՄԱԽՈՐՄԱՆ ՍԿԶԲՆԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆԸ, որով-
հետեւ այդ օրերուն էր որ հայ երիտա-
սարդութիւնը տեսաւ ու հասկցաւ թէ
տասնամեակներ շարունակ Սփիւռքի հարցը
եղած էր ներքին ՈՒ ԿՈՂՄՆԱԿԻ ՊԱՅՔԱՐ-
նե՛ր՝ առանց որեւէ շահ ապահովելու
սփիւռքահայութեան հողային հարցի լու-
ծումին: Բայց սխալ է անոր ձգտումը
այդ նոր գիտակցութեան կազմաւորման
սկզբնաւորութիւնը վերագրել Դաշնակ-
ցութեան, քանի որ տակաւին 1966-ին, Ե-
ղեռնի Յիսնամեակէն մէկ տարի ետք
միայն, Դաշնակցութեան իրանի օրաթերթը
ԱԼԻՔը կը շարունակէր հայ ժողովուրդի

Թիւ մէկ թշնամին համարել Սովետական
Միութիւնը: Որովհետեւ այսօր եւս, հայ
ազատագրական պայքարի 9-րդ տարուան
սեմին, երբ կը թուէր թէ նոր ԳԻՏԱԿ-
ՅՈՒԹԻՒՆԸ պէտք է որ զարգացած ու բիւ-
րեղացած ըլլար անցնող 13 տարուան ըն-
թացքին, Ապրիլ 24-ի օրով եւ քէօսէեա-
նի մը բերանով նորէն հրապարակ կը
նետուի անցեալին արդէն Սփիւռքը ԶԼԱ-
ՏԻՉ ՈՒ ՆԵՐՔՆԱՊԷՍ ՍՊԱՌՈՂ ՊԱՅՔԱՐՆԵՐՈՒ
առաջնորդած կարգախօսն ու կեցուածքը:

Կարելի էր քէօսէեանի այս պաշտօ-
նական խօսքին քովէն անտարբեր ու ան-
նկատ անցնիլ, զայն նկատելով նոյնիսկ
իր անձնական քմահաճոյքի մէկ արտայայ-
տութիւնը, եթէ ուշադրութեան արժանի
մէկ ուրիշ երեւոյթ մը գոյութիւն չու-
նենար: Այդ երեւոյթը Հ.Յ.Դ.-ի 22-րդ
Ընդհանուր ժողովի որոշումներու Սովե-
տական Հայաստանին նուիրուած բաժինի
կէտերը չըլլային: Արդարեւ քաղաքական
Ուղեգիծի Խ. Հայաստանի նկատմամբ բա-
ժինին մէջ կը կարդանք. -

Ե- Կարելի միջոցներով հետա-
մուտ ըլլալ, որ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒ-
ՆԸ ԻՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ՄԷՉ, միշտ
քայլ պահէ ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԷՍ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ,
ՅԱՏԿԱՊԷՍ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ, ԲԱՅՑ ԱՌԱՆՁՆԱՊԷՍ

ԿՈՎԿԱՍՍԵԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐԱ-
ԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ՀԵՏ, ոչ ետ մնայ եւ ոչ
ալ առաջ անցնի ԱՅՍ ՃԱԿԱՏԻՆ ՎՐԱՅ, այն
հիմնաւորութեամբ, որ գէթ ներկայ պայ-
մաններուն մէջ միայն ԱՅՍ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒ-
ԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ հնարաւոր է ապահովել
հայ ժողովուրդի ֆիզիքական ԱՆՎՏԱՆԳՈՒ-
ԹԻՒՆԸ եւ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՇԱՀԵՐԸ:``
-ԱԶԴԱԿ, 19 Յունուար 1983-:

Ահա հայ պայքարի ճակատ մը եւս
հայրենաքնակ մեր ժողովուրդին համարեւ
այս ուղղութեամբ եւս Դաշնակցութիւնը
պիտի աշխատի ԿԱՐԵԼԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ ՀԵՏԱ-
ՄՈՒՏ ԸԼԼԱԼ, որ ան՝ Հայաստանի մեր ժո-
ղովուրդը չի մոռնայ իր մասնակցութիւ-
նը բերել ՀԱԿԱՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ պայքար մղող
ժողովուրդներու շարքին մէջ ԱՌԱՆՁՆԱ-
ՊԷՍ ԿՈՎԿԱՍՍԵԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱ-
ԳԸՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ՀԵՏ:

Այսպիսով սփիւռքահայութիւնը կը
ունենայ հայ պայքարի տարբեր դաշտեր
եւ զանազան թշնամիներու բանակներ՝ ըս-
կըսելով ՄԻԱՅՆ ԹՈՒՐԹԻԱՅԷՆ մինչեւ
ԹՈՒՐԹԻԱ-ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ եւ անկէ
անդին մինչեւ ԱՐԵՒԵԼՔ, ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ եւ
ԹՈՒՐԹԻԱ, իսկ Սովետական Հայաստանի
մեր ժողովուրդը մէկ պայքարի դաշտ՝ ՀԱ-
ԿԱՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

Եւ մէկ թշնամի սոսկեՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆ
ՈՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՊԼՈՔԸ, ԱՌԱՆՁՆԱՊԵՍ
ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՎԱՐ-
ՉԱԿԱՐԳԵՐԸ:

Տակաւին ուրիշ բան մըն ալ վերա-
պահուած է Հայաստանի կառավարութեան
-որուն դէմ ըստ Դաշնակցութեան պայքար
պիտի մղէ հայրենի մեր ժողովուրդը-
նոյն քաղաքական Ուղեգծի ուրիշ կէտի
մը մէջ. -

Գ- Հետամուտ ըլլալ նոյնպէս, որ
Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒՍ ՏԷՐ
ԿԱՆԳՆԻՆ ՀԱՅ ԴԱՏԻՆ ԵՒ ԹԻԿՈՒՆՔ ԿԵՆԱՆ
ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՈՂՄԷ ԲՌՆԱԳՐԱԽՈՒԱԾ ՀԱՅԱ-
ՊԱՏԿԱՆ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐՄԱՆ ՀԱ-
ՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵՐ ՊԱՀԱՆՋՔԻՆ ՈՒ ՊԱՅՔԱ-
ՐԻՆ. . .

... Իսկ այն պարագային երբ Խ. Հա-
յաստանի ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՇՏՊԱՆ ԿԸ
ԿԱՆԳՆԻ ՄԵՐ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋՔՆԵՐՈՒՆ,
զանոնք Հայաստանի կցելու երաշխիքով,
ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՐԵԼԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ
Կ' ՕԺԱՆԴԱԿԷ ԱՆՈՐ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆ ՔԱՅԼԵ-
ՐՈՒՆ:

Եւ այս ամէնը ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ կը
կոչուի՝ հայ ժողովուրդի ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԵ-
ՐԱԳՈՅՆ ՇԱՀԵՐԸ ապահովելու յաւակնու-
թեամբ:

Բայց, մէկ կողմէ ձգելով քաղաքական այս Ուղեգծի մէջ բացայայտօրէն իրարու հակասող այս եւ այլ կարգի կէտերն ու դրոյթները, վերադառնանք մեզ յուզող հարցին՝ հայ ժողովուրդի թշնամիներուն՝ ըստ Դաշնակցութեան:

Այժմ աւելի յստակ է որ Դաշնակցութիւնը հայրենաքնակ մեր ժողովուրդին իբրեւ թշնամի վերապահած է ընկերվարական Պլոքը՝ ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԷՍ, Սովետական Միութիւնը՝ ՅԱՏԿԱՊԷՍ եւ կովկասեան Հանրապետութիւններն ու Հայաստանի կառավարութիւնը՝ ԱՌԱՅՁՆԱՊԷՍ: Հետեւաբար թէ՛ հայրենի ժողովուրդի եւ թէ՛ հայրենի կառավարութեան ԸՆԵԼԻՔՆԵՐԸ արդէն ճշտուած են: Հայրենի ժողովուրդը պիտի պայքարի ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ համար, իսկ հայրենի կառավարութիւնը պէտք է պաշտպանէ ՀՈՂԱՅԻՆ ՀԱՐՑԸ. երկուքի իրազործումին ալ Դաշնակցութիւնը ՀԵՏԱՄՈՒՏ Կ'ԸԼԼԱՅ ԿԱՐԵԼԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐՈՎ: Առաջինը թշնամի ունի իր իսկ կառավարութիւնը, իսկ երկրորդը՝ թուրքիան:

Բերուած օրինակները կ'ապացուցեն որ Դաշնակցութեան համար կը շարունակէ առաջնային խնդիր՝ ըլլալ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ հարցը: Այդ բանը բառացիօրէն

կ'ըսուի նոյնիսկ քաղաքական Ուղեգծի
այն բաժինին մէջ որ կը վերաբերի ՀԱՅ
ԴԱՏԻ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԻՆ. -

1- Տրուած ըլլալով որ հայ ժո-
ղովուրդի ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ,
այսինքն ազգային անկախ պետականութեան
կերտումը նԱԽԱՊԱՅՄԱՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԷ հա-
յութեան ընկերային ու տնտեսական ԱՄ-
ԲՈՂՋԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ, Հայ Դատի
ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ, իր անմիջական ու հեռա-
ւոր առաջադրանքներով, ԱՌԱՋՆԱՀԵՐԹ Է
Հ.Յ.Դաշնակցութեան համար: -ԱԶԱՏ
ՕՐ, 4 Փետրուար 1983 - քաղաքական Ու-
ղեգիծ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ:-

Խորքին մէջ այս նոյն բանաձեւու-
մն է ինչ որ կ'ըսէր Ռուբէն Դարբինեան
տակաւին 1950 թուականին, այսինքն՝ ՀԱՅ-
ԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐԵՈՇ ԲԱՆԷ ԱԽԵԼԻ ԵՈՒ Ա-
ՌԱՋ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑ Է: Հ.Յ.
Դ.-ի քաղաքական Ուղեգծի այս կէտը այդ
կ'ըսէ տարբեր բառերով՝ հայ ժողովուր-
դի ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ նախա-
պայմանը կը կազմէ անոր ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ Ա-
ԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ: Միայն թէ հոս աւելցը-
ւած է ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ՝ իբրեւ
Դաշնակցութեան առաջնահերթ նպատակ՝ վե-
րոյիշեալ խնդիրը կարգադրելու համար:
Բայց կայ բնական հակասութիւն մը, որ

որովհետեւ Հայ Դատի հետապնդումը ըստ հանգրուաններու, յաջողութեան պարագային կրնայ յանգեցնել:

ա- Թուրքիոյ կողմէ ցեղասպանութեան ճանաչման եւ կամ անկէ առաջ կամ յետոյ ք- Հայկական հողերու ազատագրումին եւ Ամբողջական Հայաստանի կերտումին, յետոյ միայն կրնայ ծագիլ պետականութեան մը հարցը, այսինքն

գ- Ամբողջական Հայաստանի իշխանութեան կազմութեան:

Ինչպէս կրնանք նկատել, Դաշնակցութիւնը իր քաղաքական Ուղեգծին մէջ վերոյիշեալ այս կէտերուն վրայէն ցատկած է եւ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ ԱՌԱՋ-ՆԱՅԻՆ ԿԸ ՆԿԱՏԷ ՈՐԱՎԵՍՈՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆԿԱԽ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆ ՆԿԱՏ-ԼԱԾ ԿԵՐՏՈՒՄՈՎ լուծէ հայութեան քԱՂԱ-ՔԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ: Խճճուած կացութիւն մըն է ներկայացուածը, որովհետեւ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ կը նշանակէ թշնամի ունենալ Թուրքիան, իսկ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆԿԱԽ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ հետապնդումը կը նշանակէ թշնամի ունենալ Սովետական Միութիւնն ու Սովետական Հայաստանը, ի բացառեալ եթէ այդ յիշուած ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆԿԱԽ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ պիտի կազմուի Թուրքիոյ մէջ գտնուած հայկական հողե-

րու վրայ, բոլորովին անչափ Սովետական
Հայաստանէն: Չենք գիտեր թէ նման երազ
արդեօք կը փայփայէ Դաշնակցութիւնը:
Եթէ ոչ ուրեմն կը մնայ հաւատալ փաստե-
րուն եւ արձանագրել թէ Հ.Յ.Դ.-ի սահ-
մանումով հայութիւնը իսկապէս որ կ'ու-
նենայ գլխաւոր երկու թշնամիներ, ինչ-
պէս որ արտայայտուած էր Արման քէօսէ-
եան Ապրիլ 24-ի առիթով՝ Թուրքիան եւ
Սովետական Միութիւնը:

Միանգամայն արդարացի ու քնական
հարցադրում կը ծագի թէ արդեօք՝ հայ-
կական հարցի հետապնդման՝ այսօրինակ
քաղաքական կեցուածքները չէի՞ն որ ըն-
փիւռքը առաջնորդեցին ճգնաժամերու, բա-
ժանումներու, եկեղեցական տաճնապներու
եւ ներքին եղբայրասպան կռիւներու ու
պայքարներու...: Ինչ որ վերջ գտաւ Ե-
ղեոնի Յիսնամեակի նախօրէին, երբ ամէն-
քը տեսան ու համոզուեցան թէ 50 տարի
անցած է Հայոց Յեղասպանութենէն՝ առանց
որ. այդ ուղղութեամբ 2020-ականների որեւէ
յաջողութիւն մը ձեռք բերուած ըլլայ:

Այսօր կրկին հրապարակի վրայ է
վերջին տարիներուն մոռացութեան մատ-
նըլած հին կարգախօսը, որ անցեալին
այնքան չարիքներ հասցուցած էր սփիւռ-
քահայութեան հաւաքական կեանքի եւ

ըստ այնմ Հայ Դատը հետապնդելու խըն-
 դիրներուն: Այսօր կրկին հրապարակ կու
 գայ ան քիչ մը՝ քարեփոխուած՝ կերպով
 որովհետեւ Սովետական Միութիւնը իր
 պատուաւոր առաջնային տեղը զիջած է
 Թուրքիոյ: Կ'ըսենք քարեփոխուած, քայց
 այլ կերպ չէր ալ կրնար ըլլալ քանի որ
 1983-ը 30-50 կամ 60-ական թուականնե-
 րը չեն եւ ինչ որ ամէնէն գլխաւորն է
 9-ը տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի ան-
 հաշտ պայքար մը Թուրքիոյ դէմ, Հ.Ա.Հ.
 Գ.ԲԱՆԱԿԻ նախաձեռնութեամբ անկարելի է
 անտեսել այս եւ շարունակել հայ ժողո-
 վուրդի միակ եւ անփոփոխ թշնամի նկա-
 տել Սովետական Միութիւնը: Բայց անոր
 տեղ չկայ հայութեան թշնամիներու քա-
 նակին մէջ եւ Թուրքիոյ նեցուկն ու
 պաշտպանները կայսերապաշտ երկիրներն
 են՝ Ա.Մ. Նահանգներու գլխաւորութեամբ,
 քան մը որ հասկնալու սկսած է մեր ժո-
 ղովուրդը: Ահա թէ ինչո՞ւ իսկական հետ-
 քերը թաքցնելու համար ժամանակ առ ժա-
 մանակ եւ ըստ յարմարութեան իբրեւ հա-
 յութեան թշնամիներ կը յիշատակուին Ա-
 ՐԵԻԵԼՔԸ՝ ԱՌԱՆՑ ՆԱԽԱՊԱՅՄԱՆԻ, ԱՐԵԻ-
 ՄՈՒՏՔԸ՝ ԻԲՐԵԻ ԲԱՑԱՌՈՒԹԻՒՆ եւ ԹՈՒՐ-
 ՔԻԱՆ՝ ՀԱՐԿԱԴՐԱԲԱՐ...:

Կը մնայ ճշդել մէկ խնդիր եւս:

Այդ Արեւմուտքի՝ նայսերապաշտ երկիր-
ներու եւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգ-
ներու նկատմամբ Հ.Յ.Դ.-ի անբնական
կեցուածքն է, նկատի առնելով այն հան-
գամանքը որ Արեւմուտքն է թուրքիոյ
հողային ամբողջականութեան իսկական
պաշտպանն ու նեցուկը: Նկատի առնելով
այն հանգամանքը որ Արեւմուտքն է պաշտ-
պանը թրքական յաջորդական բռնատիրական
վարչակարգերուն, որոնց յատկացուած իր
զինուորական եւ նիւթական օգնութիւնը
1983-ի ընթացքին պիտի բարձրանայ շուրջ
մէկ միլիառ տոլարի:

Հակառակ այս բնորոշիչ նիւթական,
զինուորական եւ ի պահանջեալ յարկին
քաղաքական անսահման օժանդակութիւննե-
րուն, Հ.Յ.Դ.-ի քաղաքական Ուղեգծի
մէջ գոյութիւն չունի այնպիսի կէտ մը
որ Արեւմուտքը դասէ հայութեան թշնա-
միներու շարքը եւ կամ հայ ժողովուրդը
հրաւիրէ պայքարելու այդ երկիրներու
հակահայկական քաղաքականութեան դէմ:

Այս խնդրին պարզաբանման մէջ եւս
մեզի օգնութեան կրնան հասնիլ Դաշնակ-
ցութեան անցեալի քաղաքական գործիչնե-
րը, տուեալ պարագային Հրանտ Սամուէլ.-

Յաղթանակէն վերջ - նկատի ունի
Փաշիգմի ջախջախումը 1945-ին - երէկի

դաշնակիցները բաժանուելով իրարմէ՝
կազմեցին երկու ճակատ: ԱՌԱՋԻՆԸ իր
ԴՐՕՇԻՆ ՎՐԱՅ ԱՐԶԱՆԱԳՐԵՑ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵ-
ՐՈՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ ՍԿԶ-
ԲՈՒՆՔԸ, Ժողովրդավար, ազատական վար-
չաձեւի տակ, ՄԻԽՍԸ իր ԿԱՐՄԻՐ ԼՈՒԾԻՆ
ԵՆԹԱՐԿԵՑ ԲԱԶՄԱՄԻԼԻՈՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐ...
Քաղաքական աշխարհը ստացաւ նոր դիմա-
գիծ: Հ.Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ, իԲՐԵՒ Ա-
ԽՈՅԵԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ, իբրեւ ընկերվարական ու
Ժողովրդավար սկզբունքներու պաշտպան
ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՅՐԿԵԱՆԷՆ ԻՍԿ ԻՐ ԴԻՐՔԸ
ԺՇԴԵՑ ՀԱԿԱՄԱՐՏ ԵՐԿՈՒ ՃԱԿԱՏՆԵՐՈՒ ՄԻ-
ՋԵՒ: - ՅՈՒՍԱԲԵՐ - նուիրողաժ վահան
ՆԱԼԱՍԱՐԴԵԱՆԻ ՅԻՉԱՏԱԿԻՆ, Գահիրէ 1957,
ԷՂ 34-:

Ուրեմն 1945-ին, ԱՌԱՋԻՆ ՎԱՅՐ-
ԿԵԱՆԻՆ ԻՍԿ Դաշնակցութիւնը դիրք ճշ-
դեց Արեւմուտքի կողքին՝ ընդդէմ ԿԱՐ-
ՄԻՐ ԼՈՒԾԻՆ: Աւելի յստակ ու պարզ
դժուար է բացատրել, քան այդ ըրած է
Հրանտ Սամուէլ: Եւ Դաշնակցութեան այս
դիրքը անսպասելի չէր, քանի որ ան ար-
դէն, ինչպէս բերուած օրինակներէն
կրնայինք եզրակացնել, 1921-էն սկսեալ
կը փորձէր դիրք ճշդել մերթ թուրքե-
րու կողքին՝ որոնք ՊԻՏԻ ԶԻՋԻՆ ՀԱՅ-

ԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ, եւ մերթ շիթլէրի
Գերմանիոյ՝ որուն հետ քախուամի հետե-
ւանքով ՊիՏԻ ԽՈՐՏԱԿՈՒԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ
ԲԱՐԲԱՐՈՍ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ: Ահա թէ ին-
չու Արեւմուտքի համար տեղ չկար հայ
ժողովուրդի թշնամիներու շարքին մէջ:
Ահա թէ ինչու մինչեւ 1965 թուականը,
Եղեռնի Յիսնամեակը, հայ ժողովուրդի
թշնամիներու շարքին մէջ տեղ չկար նա-
եւ թուրքիոյ: Քանի որ տարիներու ըն-
թացքին կրնային փոխուիլ Դաշնակցու-
թեան դաշնակիցներն ու քարեկամները,
բայց միշտ միակ ու անփոփոխ թշնամիի՝
Սովետական Միութեան դէմ:

Ի վերջոյ ամփոփելով՝ ինչ կրնանք
եզրակացնել: Մինչեւ 1960 - ականներու
կէսերը, Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուր-
դի անփոփոխ թշնամին նկատած է Սովետա-
կան Միութիւնը: 1965-1975 թուականնե-
րու միջեւ Սովետական Միութենէն ետք
կը սկսի յիշատակուիլ նաեւ թուրքիան:
1975-էն ետք, երբ Հ.Ա.Հ.Գ. Բանակ - ը
թուրքիոյ դէմ ազատագրական պայքարի կը
ձեռնարկէ, Դաշնակցութիւնը ստիպուած
կ'ըլլայ ստեղծելու ՈՒԺԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ
ՄՂՈՂ իր խմբակը՝ Հ. 8. Արդարութեան Մար-
տիկները 1977-ին, թուրքիան համարելով
հայութեան թիւ մէկ թշնամին: Ալ աւե-

լին, որոշ առիթներով Արեւելքի կողքին
իբրեւ հայութեան թշնամի կը սկսի յի-
շատակել նաեւ Արեւմուտքը՝ մարտավարա-
կան նկատառումներով:

Ինչ որ ալ ըլլայ, առկայ է հետա-
քրքրական փոփոխութիւն մը, առկայ է հայ
ժողովուրդի խնդիրներուն մօտենալու
նորոգիծիւն ՄԸ: Սակայն ի տես Ամերիկա-
յէն լսուող մէկ այլ ՝ նորութեան մը ՝
սփիւռքահայ հանրային կարծիքը արդարա-
ցիօրէն խոտված ու վրդոված է:

՝ Հայ ժողովուրդը, Շահան Նաթա-
լիի եւ Նաթալիներու օրինակով, Թուր-
քիոյ հաւասար եւ արժանի ուրիշ թշնամի
չունի, չ' ուզեր տեսնել, թէ եւ անոր
ՄԵՂՍԱԿԻՑ ԵՈՒ ԳՈՐԾԱԿԻՑ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐ ՉԵՆ
ՊԱԿՍԻՐ...,- կը գրէ ԶԱՐԹՕՆՔԸ,- Հայ
ժողովուրդը կը հաւատայ որ միակ ճշ-
մարտութիւնը, միակ կարելին այդ է:

՝ Մինչդեռ տակաւին հին յանկեր-
գին կառչողներ կան...:- ԶԱՐ-
ԹՕՆՔ, 25 Մայիս 1983-:

՝ Այժմու ազգային եւ միջազգային
հրամայականները մեզի կը թելադրեն կա-
րելի եղածին չափ ԶԳՈՒՇԱՆԱԼ ՏՈՆ ԲԻ-
ՇՈՏԵԱՆ, ՍՆԱՆԿԱՑԱԾ ԲԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷ
ՄԸ: Անհրաժեշտ է աւելի լուրջ, շրջա-
հայեաց եւ իմաստուն ընթացք մը որդե-

գրել, մանաւանդ զգայուն հարցերու նը-
կատմամբ, ինչպիսիք են ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ, ՀԱ-
ՅՈՒԹԵԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ, ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑ-
ԽՈՅ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ եւ այլն, փոխանակ տա-
րիներու շինուածը մէկ ծախաւեր արտա-
յայտութեամբ փճացնելու: Մեր յոյսը այն
է, որ քէօսէեանին ըրածը առանձին, ան-
շատ ԱՐԿԱԾԱԽՆԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ Է, կոչուած
անհետեւանք մնալու: Այլապէս եթէ այդ
է, ԿԱՄ ԱՅԴ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՅ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԸՆԹԱՑՔԸ, մենք պատճառ պիտի ունենանք
ՄՏԱՀՈԳՈՒԵԼՈՒ...:՝-ՄԱՍԻՍ, առնուած Ա-
ՐԱՐԱՏԻ 2 Յունիս 1983-ի թիւէն-:

Մտահոգութիւնները անտեղի չեն:
Ի՞նչ լաւ բան կրնայ խոստանալ սփիւռ-
քահայութեան, անցեալին վերադառնալու
Հ.Յ.Դ.-ի բացայայտ ճիգը: Ինչպէ՞ս մեկ-
նաբանել մեր հայրենի ժողովուրդը բա-
ցայայտ ԱՐԿԱԾԱԽՆԴՐՈՒԹԵԱՆ մղելու անոր
22-րդ Ընդհանուր ժողովի որոշումներէն
շատերը: Ինչպէ՞ս հասկնալ քաղաքական
այն կեցուածքները ըստ որոնց իբրեւ
հայութեան թշնամի թուրքիոյ կողքին կը
ներկայացուի ոչ թէ ամերիկեան կայսե-
րապաշտութիւնը, ոչ թէ եւրոպական կայ-
սերապաշտ երկիրներն ու անոնց ռազմա-
կան դաշինքը՝ ՆԱԹՕ-ն, այլ Սովետական
Միութիւնը, որուն կազմին մէջ կը գրտ-

նըւի ԳԱՅԼԻ ԵՐԱԽԵՆ ՓՐԿՈՒԱԾ մեր փոքր
Հայրենիքը:

Ի՞նչ պիտի ըլլայ Սփիւռքի վաղ-
ւան ՕՐԸ, կրկին ԶԼԱՏԻՉ եի նԵՐՔՆԱՊԷՍ
ՍՊԱՌՈՂ նԵՐՔԻՆ ՈՒ ԿՈՂՄՆԱԿԻ ՊԱՅՔԱՐ-
նԵՐ...:

Այս ամէնը պիտի չդիւրացնէ՞ էվ-
րէններու եւ Թիւրքմէններու գործը՝ չէ-
զոքացնելու եւ ճգմելու նորագոյն Հայ-
կական Ազատագրական Պայքարը:

Ասոնք հարցադրումներ են որոնք
յստակացումներու կը կարօտին:

Բայց մանաւանդ յստակացումներու
կը կարօտի Հ.Յ.Դ.-ի ներկայի քաղաքա-
կան ուղղութիւնը որովհետեւ վերոյիշեալ
հարցադրումներու պատասխաններէն շատե-
րը անոր կապուած են:

Հայրենի յայտնի պատմագիր Մուրա-
ցան տասնամեակներ առաջ առիթով մը նը-
շած է. -

Մեզանից ամէն մէկի իսկական
տունը եւ հարազատ ապաստարանը ԱՊԱՀՈՎ
ՀԱՅՐԵՆԻՔՆ է: Եթէ մենք վտանգում ենք
նրա խաղաղութիւնը, նմանում ենք ԱՅՆ
ՄԱՐԴՈՒՆ, որ իւր ՄԱՐՄԻՆԸ ՏԱՔԱՑՆԵԼՈՒ
ՀԱՄԱՐ ՎԱՌՈՒՄ է իւր ՏՈՒՆԸ, չմտածելով,
թէ երբ կրակը յանգչի, ինքը պիտի մնայ
անտուն, անապաստան, միշտ հալածական:

-Օրացոյց՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔ, 1983-:

Այս տողերէն ուսանելի շատ քան
կրնային քաղել անոնք, որոնք մտահոգ-
ւած են ԱՊԱՀՈՎԵԼ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ֆի-
զիքԱԿԱՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ՝ զայն մղելով
միանալ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ Ա-
ԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ:

Կրնային քաղել կ'ըսենք, ու գաղ-
տընի յոյս մը կը փայփայենք թէ տակա-
ւին ուշ չէ այդ քանը ընելու համար,
հարկ է միայն առարկայականօրէն զգալ,
վերլուծել ու հասկնալ հայու թեան ԱԶ-
ԳԱՅԻՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՇԱՀԵՐԸ:

Չէ որ տակաւին ամիսներ առաջ, պա-
տասխանելով հայրենի պատմաքան Զ. Սահա-
կեանի՝ Սփիւռքահայու թեան Պատմական
իրաւունքը՝ այնքան շահեկան յօդուա-
ծին, ԱԶԴԱԿ-ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿԻ էջերուն մէ-
ջէն կը մեղադրէին զայն՝ եզրակացնելով՝
Բ- Հայ Դատը ներկայացնել իր-
րեւ ՄԻԱՅՆ սփիւռքահայու թեան Հայրենիք
վերադարձի եւ ազատ ինքնորոշման՝ պատ-
մական իրաւունք՝ կը նշանակէ ոչ
միայն ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿԵԼ Հայ Դատին համազ-
գային տարողութիւնը, այլեւ ՀԱՅՈՒԹԻՒ-
ՆԸ ԵՐԿՓԵՂԵԼ ԵՒ ՎԵՐԱԾԵԼ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ-ԵՒ
ԱԶԳԱՅԻՆ-ՏԱՐԲԵՐ ՄԻԱԽՈՐՆԵՐՈՒ, ԽԱՍՏԵԼՈՎ
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԻ - ՆԱԵՒ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ-ՄԻՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆԲԱԺԱՆԵԼԻՈՒ-
ԹԻՒՆԸ ըստ ամենայնի՝ -ԱԶԴԱԿ-ԴՐՕՇԱԿ,
Հայ Դատը ԵԼ... Աֆղանստան, 17 Հոկտեմ-
բեր 1982:

Մեր ամբողջ գրողներից եւ հոն
բերուած բոլոր փաստաթուղթերը յստակօ-
րէն մատնանշեցին թէ ո՞վքեր կը ՍԱՀՄԱ-
ՆԱՓԱԿԵՆ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐՈ-
ՂՈՒԹԻՒՆԸ եւ հայրուհիներ երկփեղկելով
ու զայն վերածելով քԱՂԱՔԱԿԱՆ-ԵՈՒ ԱԶ-
ԳԱՅԻՆ-ՏԱՐԲԵՐ ՄԻԱԽՈՐՆԵՐՈՒ, ԽԱՍՏԵԼՈՎ
ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԵՈՒ ՀԱՅ ԴԱՏԻ - ՆԱԵՈՒ
ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ-ՄԻՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԱՆԲԱԺԱՆԵ-
ԼԻՈՒԹԻՒՆԸ...: Այդ բանը յստակօրէն
ցոյց տուին նաեւ Դաշնակցութեան 22-րդ
Ընդհանուր ժողովի որոշումները, որոնք
ՏԱՐԲԵՐ ՆՊԱՏԱԿ ՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԵՆԻՍԻՒԹԻՒՆ վե-
րապահած են հայրենի մեր ժողովուրդին,
ԱՅԼ ԲԱՆ՝ հայրենի կառավարութեան, եւ
ՈՒՐԻՇ մը՝ սփիւռքահայ զանգուածներուն:

Կ'ուզէինք հաւատալ, թէ Դաշնակցու-
թեան կարգ մը սկզբունքային կեցուածք-
ներն ու ժողովի որոշումները կրնան
վերատեսութեան ենթարկուիլ, այլապէս
ինչի՞ պիտի ծառայեն նոյն այդ կուսակ-
ցութեան մամուլի մէջ մերթ ընդ մերթ
եւ հազուադէպօրէն երեւան եկող առողջ
միտքերն ու գաղափարները, ինչպէս այս

մէկը. -

...համատարած յեղափոխականացման առաջացուցած ճնշումն է որ միացած այլ ազդակներով, ներհան չԱՅԱՍՏԱՆԻ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ուժով իսկ, պիտի ապահովէ Հայաստանի ԱՄԲՈՂՋԱՑՈՒՄԸ՝ ՀՈՂԱՀԱՌԱՔՈՎ ԵՆ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԵԿՏԵՂՈՒՄՈՎ՝ ՀԱՅԱՀԱՌԱՔՈՎ: - ԱԼԻՔ 23 Դեկտեմբեր 1982, Յեղափոխականացում թէ՞ Յեղափոխութեան ժողովրդականացում - Հ. Մարտիւեան:-

Խոստովանինք թէ ոչ մէկ արժէք կը ներկայացնեն այսպիսի միտքերն ու զադափարները այն ժամանակ, երբ բոլորովին ուրիշ է Դաշնակցութեան սկզբունքային կեցուածքն ու ժողովի որոշումները ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՄԲՈՂՋԱՑՈՒՄԻՆ, ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԻՆ, ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ԵՆ այլ խընդիրներով նկատմամբ:

Սակայն մենք կրկին կ'ուզենք յուսալ եւ հաւատալ, թէ նման առողջ կեցուածքներն ու ըմբռնումները վերջիվերջոյ պիտի պարտադրեն Դաշնակցութեան քաղաքական ուղղութիւնները վերանայելու եւ ըստ այնմ հրատապ ու հարկաւոր փոփոխութիւններ կատարելու, այս անգամ իսկապէս ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՇԱՀԵՐԸ ապահովելու նախանձախնդրութեամբ:



SPURK



ԳՐԱՏԱԲԱԿՈՒԹԻՒՆ ԴԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆԱՌՈՒՆՔ

SPURK
1983